

ЯК СТВОРИТИ ТА ЗАСТОСОВУВАТИ СВІЙ МЕНТАЛЬНИЙ КОД АБИ УБЕЗПЕЧИТИ СЕБЕ ВІД РУЙНУВАННЯ ЦІННІС- НОЇ КАРТИНИ СВІТУ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

В статті запропоновано розгляд проблеми, чому людський спосіб життя неминуче веде до виникнення світогляду. Поставлене питання, чому для сучасної людини так необхідно звернутися до себе, аби уникнути екзистенційного вакууму та повернутися до своєї самости. Спираючись на творчий доробок Гайдеггера, Ортеги-і-Гассета, торкаючись розмислів Аврелія Августина, І. Канта окреслені проблеми філософського песимізму та скептицизму щодо побудови сучасних світоглядів в різних історичних контекстах

Ключові слова: світогляд, існування, сенс, життя, смерть, екзистенційний вакуум

Abstract

The article offers a consideration of the problem of why the human way of life inevitably leads to the emergence of worldview. The question is why it is so necessary for modern man to turn to himself in order to avoid the existential vacuum and return to his self. Based on the creative work of Heidegger, Ortega y Gasset, touching on the reflections of Aurelius Augustine, I. Kant outlined the problems of philosophical pessimism and skepticism about the construction of modern worldviews in different historical contexts

Keywords: worldview, existence, meaning, life, death, existential vacuum

Вступ

Творення світу у світоглядному вакуумі може спричинити, в кращому випадку, лише тотальне маніпулювання масами. Зрештою, світоглядний вакуум — поняття ситуативне та абстрактне. Ми живемо у світі, де щільність ідеологем та протилежних за змістом цінностей посилюється. Будь-яка деідеологізація свідомості людини, покоління чи суспільства призводить до нової, часто псевдоальтернативної за своїми наслідками для суспільства, техніки смислового хаосу. Як протистояти безладу у сфері понять та ієрархії вартостей. Саме цими питаннями є сенс зацікавитися, аби уникнути екзистенційного вакууму сучасній людині.

В процесі самопізнання людина може знайти сенси, зрозуміти логіку, якою вони взаємопов'язані, в який спосіб не втратити цілепокладання та зорієнтуватися в історичному контексті.

Важливими питаннями в цьому напрямку є міркування про життя і смерть, про сенс буття людини та її переконання. Ґрунтуючись на доробках філософів сучасності, а також на світоглядній експертизі міркувань про співвідношення людини і світу, спів ставляючи різні погляди, можливо створити власну картину світу та впоратись із світоглядним вакуумом, що може привести до власне екзистенційного. Пропозиції та міркування видатних філософів сучасності, а також

надбання світової філософії представляють неабиякий інтерес для сучасної людини, що потрапила у нечувані раніше реалії, пов'язані зі цивілізаційним зсувом в системі цінностей, що потребує повернення / навернення до традиційно глибоких і вивірених світоглядних систем.

Результати дослідження

Що таке світогляд? Чому людський спосіб життя з необхідністю веде до виникнення світогляду?

Перш за все людині потрібно повернутися до самого себе з тим, щоб, немовби зробивши крок, піднятися і підвестися до Бога - Аврелій Августин. «Все, що варте нашого вибору і переваги, нашої любові і служіння навіть і в передсмертну годину, – все прекрасно і гідно. За що можна і повинно віддати життя, то і треба любити, тому і треба служити. Життя вартує тільки тим, за що варто боротися на смерть і померти; все інше малоцінне або мізерне» [5, 140;15].

Все, що не варто смерті, не варто і життя. Бо смерть є пробний камінь, велике мірило і страшний суддя. Тай загалом неможливо сказати про живу людину, що вона прожила гідне життя, коли йдеться про суттєві екзистенційні питання. Неможливо назвати живого героєм. Це припустиме лише після смерті людини. Смерть народжує людського індивіда в безкінечність. «Що ж таке смерть? Те ж, що оголення : тіло, подібно одягу, наділяє душу, і ми через смерть складаємо його з себе на короткий час, щоб знову отримати його в найсвітлішому вигляді». Смерть дає можливість цілісного бачення нашого буття, яке, поки ми живемо, ніколи не є цілим і завершеним; в ньому реалізоване всі онтологічні можливості. Як пізнати неосяжне буття й почати чути очима. «Для того, щоб зуміти хоча б мислити без протиріччя нескінченне, людській душі потрібна здатність, яка сама повинна бути надчутливою. Бо тільки за допомогою такої здатності і її ідеї ноумена, який сам не допускає споглядання, але покладений в основу споглядання світу як явища в якості субстрату, нескінченне чуттєвого світу цілком охоплюється в чистому інтелектуальному визначенні величини під поняттям, хоча і в математичному визначенні за допомогою числових понять воно ніколи не може мислитися цілком» – І. Кант [6, 88].

«Інтелігенція продуктивна двояко: або сліпо і несвідомо, або вільно і свідомо; несвідомо вона продуктивна в спогляданні світу, свідомо - в спогляданні ідеального світу» – на думку Фрідріха Вільгельма Шеллінга. Що можна пізнати? Для того, аби мислити нескінченне як ціле, необхідна надчутлива здатність душі; світогляд це і є надчутливе щось, світогляд покладено в основу споглядання світу. Щодо необхідності виникнення світогляду, то поставте собі питання: завдяки чому людина взагалі бачить все те, що вона бачить і відчуває?

Не можна не навести думку Гайдеггера: «Світогляд» - пізнє слово - і виникло там, де люди озираються назад і поділяють думки — зважають на «типи» [1, 56]. Ніякого майбутнього - тільки зупинка і закріплення — смерть всякого серйозного плідного сумніву.

Для Гайдеггера загалом світогляд - це те, що виникає лише тоді, коли світ зірвався зі стабільних основ, і пристрастність світу паралізована, і все повинно залишатися тільки ерзацом (замінником) [5]. Світогляд є лише особистим переконанням окремого мислителя, приведене в систему [6, 185], і що на деякий час згуртовує жменьку прихильників, які незабаром самі побудують свої системи.

«Насувається найбільший злий рок, якщо задихнеться пошук і пропаде потреба в неодмінності пошуків. Приховане блукання при світлі Батьківщини!» [2, 78].

Небуття за Епікуром, нігілізм, тотальний нігілізм : де запитаєте? Примат матерії переміг, людина вмерла, сенс життя людський індивід втратив. Той, хто вивільнює жорстокі сили матерії, загине, переможений цими силами, володарями яких він більше не буде, раз запустивши їх у рух, - тож він не зможе безкінечно утримувати їх на своєму смертоносному шляху. Навіщо? Чи то сили природи, чи то сили людських мас, або ж усе водночас - не має значення. Все це - закони матерії, котрі, вступаючи у гру, неодмінно розчавлять того, хто задумав, що може взяти верх над ними, не підіймаючись вище самої матерії. Що таке людина в постмодерні? Тупе, обмежене в собі небуття, яке втратило потенцію до надчутливого? Сучасна цивілізація Заходу потребує кардинального перевтілення, без якого вона рано чи пізно приречена на загибель. Ця цивілізація спотворила розумний порядок речей. Вона перетворилася на царину кількості, матерії, грошей, машин, в якій немає більше повітря, свободи, світла. Захід забув про сенс наказу і покори. Він забув про сенс дії і роздуму. Він забув про сенс ієрархії, могутності духу, людських богів. Він більше не знає природи. Толерантність, співчуття, жалість до далекого «Іншого»; байдужість до свого роду, до своїх рідних: така логіка постмодерної генерації людського духу, яка поглинає людського індивіда.

Життя, як казав Ортега-і-Гасет [3, 502], - це зобов'язання щось зробити, повернути борги; сьогочасний людський індивід ухилився від цього, внаслідок чого виникає зречення життя, бо для нього місце в безкінечно глибокій нігілістичній прірві, де немає жодних моральних уз, де є лише Небуття (безособове Божество, яка не містить в собі нічого схожа на реальне існування людської душі, як такої, з притаманними їй предикатами свідомості і самосвідомості, без чого душа людини перестає бути тим, що зазвичай розуміється під цим терміном, це і є Небуття так назвав цей стан Епікур). «Але чи є буття річчю? Чи знаходиться буття, як і все наявне суще, в часі?» [5, 82].

А, взагалі, чи є буття? Якщо воно є, то ми повинні неминуче визнати, що воно якесь суще, і, отже, шукати його серед іншого сущого. Це лекційна зала є. Вона освітлена. Ми визнаємо без розмов і коливань цю лекційну залу існуючою. Але де у всій залі знайдемо ми це "є"? Ніде серед речей не знайдемо ми буття. Кожній речі - свій час. Але буття не річ, не щось, що знаходиться в часі. Незважаючи на це, буття скоріше визначається як присутність, як сьогодення через час, через тимчасове» [5]. В підсумку ми маємо безкінечно довгу

Нігілістичну Прірву, де вищі цінності знецінюються. Це і є "екзистенційний вакуум".

Висновки

В умовах поляризації ідеологем, деісторизації свідомості і, водночас, битв за утвердження необхідності побудови адекватних світоглядних систем, важливим фактором стає проблема неминучого екзистенційного вакууму для сучасної людини. Як створити і застосовувати свій ментальний код аби убезпечити себе від руйнування ціннісної картини світу. Світогляд та його послідовне інтелектуальне наповнення можуть успішно впоратись з цією проблемою постмодерної людини. Формальні приписи або вибіркова толерантність ніяк не зможуть гарантувати позбавлення або не набуття екзистенційних проблем. Міркування про онтологічні проблеми стає нагальною проблемою для людини в суспільстві, що стрімко розвивається і ще стрімкіше розуміє, що таке Інакшість, толерантність, сенс буття.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Ортега-і-Гасет, Х. Бунт мас / Х. Ортега-і-Гасет // Ортега-і-Гасет Х. Вибрані твори. — К. : Основи, 1994. — С. 15-139.
2. Ортега-і-Гасет Хосе. *Роздуми про Дона Кіхота* / Пер. з ісп. Галини Верби. — Київ: *Дух і літера*, 2012.
3. Шайгородський Ю. Ортега-і-Гасет Хосе / Ю. Шайгородський // Історія політичної думки: навч. енцикл. словник-довідник для студентів вищих навч. закл / за ред Н. М. Хоми. — Львів: Новий Світ-2000, 2014. — С. 502—504.
4. Костянтин Москалець. Стежачи за текстом. Вибрана критика та есеїстика. — Львів: Видавництво Старого Лева, 2019. — 400 с.
5. Хайдеггер М. Час і буття // Розмова на дорозі. М. : Вища школа, 1991. С. 81-86
6. Головащенко І. О. Філософія : навчальний посібник / І. О. Головащенко. — Вінниця : ВНТУ, 2016. — 200 с.

Головащенко Ірина Олегівна — канд. філос. наук, доцент кафедри філософії, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, Україна

Holovashenko Iryna — PhD, Associated professor of the Department of Philosophy, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, Ukraine, email : iroelho@gmail.com

Конюшенко Богдан Олегович – студент групи ЗЕЕ-20б, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, Україна

Koniushenko Bogdan – student ЗЕЕ -20b, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, Ukraine

